№ 38: СВІТ РУКОТВОРНИЙ

«Зараз не вдасться бути одним майстром на село». Розмова з Павлом Сахном

ВАРВАРА ХОЛОДНА

3 ЛИПНЯ 2019

Павло Сахно розповідає про українську керамічну традицію, особливості гончарського ремесла й важливість спільноти майстрів для особистої творчості.

Майстерня Павла Сахна. Фото – Юлія Карпицька

– Ваша гончарна майстерня працює в різних народних техніках. Те, що ви робите, можна назвати продовженням чи скоріше відродженням традиції?

– Мені не подобається слово «відродження». Те, що вмерло, уже не воскресне. Візьмімо, наприклад, трипільську кераміку. Ми ж не можемо її відродити. Студенти вивчають її на перших курсах, тобто це важлива основа для подальшої роботи; можна робити копії, реконструкції, але природного розвитку забезпечити не вдасться. Якщо сьогодні щось у ній змінити, це вже не буде трипільська кераміка. А з іншого боку, в Україні є гончарські традиції – такі, як косівська, гаварецька чи опішнянська кераміка, – які мають потужні осередки й ніколи не вмирали. Вони досі розвиваються, поширюються за межами місцевостей, де виникли. От ми в Києві, наприклад, працюємо з опішнянською керамікою, використовуючи тамтешні візерунки, кольорову гаму, техніку виконання; так само з косівською. А гаварецьку чорнодимлену кераміку я їжджу випалювати в Луцьк, бо для неї потрібна спеціальна піч на дровах, якої тут у нас нема.

Звісно, будь-який майстер хоче додати виробові свого авторського стилю. А іноді до цього спонукають обставини. Якщо взяти два сусідні гончарські села – чи одне село, де було двоє гончарів, – то виявиться, що саме там розвиток ремесла був найяскравіший. Бо вони становили одне для одного конкуренцію й намагалися зробити краще, аби привабити покупця: по-особливому змішати глину, зобразити таку чи таку хвильку абощо. Якщо ж у селі був один гончар, він просто гончарив, без усяких хвильок.

Майстерня Павла Сахна. Фото – Юлія Карпицька

– На щастя, ви – не один гончар. Вас оточує ціла спільнота майстрів.

– З самого початку в мене була мрія працювати справжньою артіллю – командою, у якій майстри працюють кожен за своїм фахом. Як гончар, я роблю форму, основу виробу; але в техніці малювання, скажімо, у мене є певні недоліки. А є майстрині, які малюють краще за мене, але не можуть згончарити форми, яку потрібно. То ми працюємо в команді: майстрині замовляють основи під малюнки, або я іноді роблю найтрадиційніші форми, і з ними вони потім працюють.

Зібрати артіль було не дуже складно. За мої десять років роботи в майстерню приходило багато осіб. І досвідченіші, і початківці, які щойно закінчили навчальні заклади. Поступово вони створили власні майстерні, багато працює самостійно. Звісно, це незручно, коли якогось майстра бракує або він покидає майстерню. Але теоретично кожен із нас сам може зробити будь-яку роботу. І практично теж так виходить: коли хтось не встигає з замовленням, ми йому допомагаємо. Та всі мають свої напрями – майстер із косівської кераміки, з техніки лощення, з сучасної кераміки з кольоровими поливами тощо – у яких працюють найкраще.

– А як щодо більшої – скажімо, загальноукраїнської – мережі? Чи є вона і як діє?

– Мережа майстрів в Україні величезна, і вони зазвичай знають одне одного. Зараз відбувається багато керамічних пленерів та інших заходів, де можна познайомитися й разом попрацювати. Є невеликі групи, які між собою активно й плідно спілкуються. І в роботах майстрів, які до таких груп належать, часто можна помітити спільні риси, бо вони діляться одне з одним секретами ремесла.

Майстерня Павла Сахна. Фото – Юлія Карпицька

Я от починав гончарювати в Луцьку й досі їжджу туди випалювати чорнодимлену кераміку. Тут, у Києві, товаришую з Рустемом Скибіним; він працює в техніці ритування, яку застосовують також у косівській кераміці. У нього інші малюнки, інші візерунки, але техніки в нас дуже схожі. Спілкування дуже важливе, і це я знаю з власного досвіду. Перші півроку я сам собі щось крутив, ні до кого не звертався, аж відчув, що роблю щось не те. Поїздив по майстрах, до себе в гості запросив – і все стало на свої місця. Вони допомогли зрозуміти, із чим у мене вже добре, а що варто підтягти.

Велика спільнота, утім, означає, що й конкуренція теж велика: доводиться змагатися, вдосконалюватися, напрацьовувати досвід. Зараз одним майстром на село точно не вдасться бути. Головне розвиток, а в кераміці він може бути необмежений. Берешся за якусь техніку, через кілька років змінюєш її – і так багато разів. Власне, усі напрями, в яких працює майстерня, я й сам опанував.

– Ви якось їх осучаснюєте?

– На рівні засобів. Навіть сучасну кераміку ми виготовляємо в традиційній техніці, змінюються хіба інструменти. Якщо, скажімо, раніше робили ріжкування, тобто малювали через ріг, то зараз використовують грушу. Якщо раніше малювали спеціально обробленим курячим пір'ям, то сьогодні є хороші пензлики. А Рустем Скибін навчив мене робити, за кримськотатарською традицією, пензлики з козячого хутра. Вони неймовірні – проблема тільки в Києві козу знайти.

Коли ти крутиш ногами традиційне механічне гончарне коло, це одна робота, одне натхнення, одні відчуття. А коли сідаєш за електричне, усе по-іншому. Добре й там, і там, і споживач не помітить, де був виготовлений виріб. Але є особливості праці. Техніку фляндрівки, скажімо, я можу робити тільки на механічному гончарному колі, яке кручу ногами. В електричного відрізняється швидкість і плавність ходу, і на ньому якісного розпису не вдасться.

Майстерня Павла Сахна. Фото – Юлія Карпицька

– У час, коли можна легко й дешево купити предмети масового виробництва, покупці приходять до майстрів не просто по посуд. Чим приваблюють людей гончарні вироби?

– Є різні покупці: шанувальники кераміки, які її збирають; ті, кому просто сподобався якийсь

конкретний виріб; ті, хто цілеспрямовано підтримує майстрів. Складно говорити про мотиви кожного, але важливо, що в нас є культура кераміки. У мене було чимало випадків, коли на ярмарку підходив якийсь дядько й казав: о, я з такої тарілки їв у селі в баби. Звісно, не з такої самої, але він пам'ятає, що вона була розмальована й кольорова, і купує її тільки тому, що згадав про бабусю. Більше нічого й не треба, людині приємно, що вона, придбавши отаку миску, долучається до традиції. Багато хто з дитинства пам'ятає макітри, і перед великими святами їх добре розкуповують. Уже третій рік поспіль ми робимо пасівники перед Великоднем – у косівському розписі, полив'яні всередині, по-справжньому святкові, яскраві.

В Україні була традиція святкового посуду, який використовували раз на рік: його діставали з мисника тільки на Різдво чи на Великдень. Саме тому збереглося чимало тарілок із церквами, янголами, Божою Матір'ю, святим Миколаєм чи Іллею. Зрозуміло, що з Божої Матері щодня не їли. Це був святковий посуд, із яким дуже обережно поводилися. А те, чим послуговувалися повсякденно, просте й неприкрашене, збереглося тільки шматочками. Розбилося – викинули. Сьогодні ситуація змінилася: для щоденного вжитку люди часто беруть мальований, кольоровий, яскравий посуд, а найпростішу кераміку, з чистої глини, залишають на свята.

Потужний розвиток гончарства в Україні був після Другої світової війни. Заводів не було, працювати було ніде, посуду бракувало – і це сприяло розвитку народної кераміки. Її робили без особливих прикрас, просту. Але цікаво, що, попри заборону релігії, у тогочасних виробах можна прочитати християнські символи. Наприклад, активно малювали риб, символ Христа, – і посуд із рибами теж був святковий. А деякі малюнки в техніці фляндрування можна зробити тільки в тому разі, якщо спочатку поставити на форму хрестик, і таких тарілок теж чимало.

Майстерня Павла Сахна. Фото – Юлія Карпицька

– До чого варто бути готовою людині, яка хоче гончарювати, і її близьким?

– Під кераміку неодмінно потрібна майстерня. У домашніх умовах можна почати гончарювати, але згодом можуть із хати вигнати. Та загалом почати – це не проблема. Складніше – триматися, коли це основна робота, а не хобі.

Літо – гарячий сезон, коли ні вихідних, ні відпусток, весь час на роботі, працюєш і до другої ночі, і зовсім до ранку. Хоч як намагайся налаштувати графік, у ньому будуть отакі збої. З іншого боку, є майстри, які працюють тільки ночами – треба враховувати ще й особливості натхнення. Уночі справді найкраще йде робота; тоді відчуття зовсім інші й навіть кава інакше смакує. І чи готова це витримати сім'я майстра – це вже запитання до сім'ї.

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**